

Esad Tihic, Omer Hamzic

Soko u Drugom svjetskom ratu: «Pjano je pokretač i organizator zelenog kadra u srezu gračaničkom»

(Iz knjige «Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji», Gračanica 1988. godine, Odlomci iz poglavlja «Zeleni kadar u borbi protiv NOP-a», str. 235-242)

Proces osipanja i raslojavanja mjesnih jedinica DOMDO pukovnije ubrzan je poslije odlaska nekih njenih oficira - domaćih ljudi iz Tuzle, Bijeljine, Brčkog, Gradačca i Gračanice - u jedinice NOVJ, posebno u ranu jesen 1943. godine poslije oslobođenja Tuzle i drugih gradova u sjeveroistočnoj Bosni. Udaljena od Hadžiefendića i drugih pronjemački orijentisanih oficira, čiji je štab prestao da funkcioniše oslobođenjem Tuzle, ova vojna formacija na području gračaničkog sresa nije predstavljala ni posebnu vojničku ni političku snagu. O opštem političkom raspoloženju muslimanskog stanovništva u ovom kraju i o stanju jedinica DOMDO pukovnije govori izvještaj Ureda UNS-e iz Tuzle od 18. avgusta 1943., gdje, između ostalog, stoji: „*Hadžiefendićeva legija kraće zvana DOMDO (Domo-branska dobrovoljačka legija) ne pokazuje uopće života. Ustanovljeno je da su legionari zatajili kod Gračanice, gdje nisu ni puške opalili, a kod Puračića isto tako. Čuje se da neki legionari prelaze k partizanima, na stranu na koju su odbjegli profesor Selimović i drugi*”.¹ Na pitanje zašto je takvo stanje u legiji, u ovom izvještaju dat je sl-

jedeći odgovor: „*Jedni tvrde zbog toga što se paktira sa četnicima koji su din dušmani muslimanskog svijeta. Oni to promatraju kod Gestapoa koji politički vodi akciju sa četnicima, pa nalaze za uzrok i taj momenat, te se više neće javljati u SS trupe. Muslimani su izgubili povjerenje u Nijemce, a dosljedno ga gube i u Hrvatsku. Svaka se akcija kod Muslimana temelji na vjerskoj osnovi, pa je razumljivo da su puni nepovjerenja prema Hrvatima katolicima. Na toj vjerskoj osnovi osnovana i ta legija kojoj su jednaki i „vlasti” i „šokci”... Sa ovima treba biti načisto (oni su samo Muslimani, pa danas nose polumjesec i zvijezdu kao znak panislamskog pokreta). Hrvati katolici izgubili su vjeru u njih*”² U jesen 1943. pod silinom udara jedinica NOVJ, raspale su se gotovo sve kvislinške formacije na području sjeveroistočne Bosne, a veliki broj boraca iz njihovih redova pristupa u jedinice NOVJ. To je period formiranja novih brigada i divizija NOVJ, jačanja NOP-a na ovom području u cjelini, pojačanog rada partijskih i skojevskih organizacija, formiranja novih organa narodne vlasti itd. Tuzla, centar ovog područja, živjela je 40 dana u slobodi. Sve je to u narodnim masama ubrzalo proces političke diferencijacije, a sve više ljudi se opredjeljivalo za NOP. Ovim previranjima naročito su bile zahvaćene muslimanske i hrvatske sredine koje su na razne načine izražavale promjenu političkog raspoloženja.

Poslije oslobođenja Tuzle u preostalim mjesnim jedinicama DOMDO pukovnije, na rubovima slobodne teritorije okupator i upravno-policijski organi tzv. NDH i njene oružane snage uporno pokušavaju spriječiti proces osipanja kvislinških snaga. Nas-toje da ih pod novim imenom obnove, re-

¹ Regionalni historijski arhiv Tuzla 5994/64.

² Isto

organizuju i ojačaju za izvođenje zimskih operacija protiv snaga NOV i POJ. (...)

Krajem oktobra 1943. u Gračanicu je stigao komandant 2. zbornog područja iz Slavenskog Broda domobranski general Čanić da pripremi domaće kolaboracioniste za predstojeće operacije protiv NOV i POJ. O boravku i aktivnosti tog generala u Gračanici postoji izvještaj Zapovjedništva 2. zbornog područja, dostavljen Ministarstvu domobranstva, u kojem se navodi sljedeće: „U Gračanicu je 29. 10. 1943. godine došao zapovjednik 1. lovačkog zdruge gdje je došao u kontakt sa više ljudi koji su izbjegli iz Tuzle među njima i sa policijskim nadporučnikom. U Srebreniku se nalaze jače partizanske snage... Slabiji dijelovi ovih snaga dopiru do sela istočno od Gračanice. Došao je kod mene zapovjednik DOMDO sati iz Sokola sa jednim hodžom. Zamolili su me da ih primim i saslušam što sam i učinio u prisustvu kotarskog predstojnika, zapovjednika DOMDO bojne, zapovjednika DOMDO sati iz Gračanice. Kasnije je došao i zapovjednik DOMDO sati iz Malešića.

Pripadnici DOMDO sati iz Sokola zahtijevaju odgovor od svog zapovjednika sati i DOMDO bojne da ih vode u borbu protiv partizana ili da ih predaju drugom zapovjedništvu, jer neće svoje puške da hladne predaju partizanima. Traže da dobiju još oružja. Oni traže najžešću borbu protiv partizana, ali budući da su preslabi jer im je do sada od partizana razoružano preko 50 ljudi - nisu u stanju da se sami odupru jačim partizanskim snagama. Oni obećavaju da će se odmah priključiti našim i njemačkim jedinicama koje bi pošle u

poduhvat protiv partizana i da će se i sav narod uz njih pridružiti, i da će se oni koji su silom natjerani u partizane u prvoj borbi njima vratiti i okrenuti oružje protiv partizana. Traže više oružja, a okrivljuju jedan broj pripadnika DOMDO što do sada nisu dobili više oružja. Ukratko pripadnici DOMDO nude se za akciju protiv partizana dok ih se prije nije moglo na to prinukati. Istina, ovo je mnjenje jednog malog dijela DOMDO, ali ima izgleda da se takvo mnjenje proširi kod svih.

Zapovjedio sam zapovjedniku DOMDO bojne Gračanica da pojača posade u selima istočno od Gračanice i suzbije odvođenje ljudi od partizana, a sve obveznike koji trebaju da služe u domobranstvu da meni upućuje.

Od ovoga ne očekujem neki sada veći rezultat, ali bi pri daljem razvoju duševnog stanja stanovništva u pravcu već iznijetih pojava moglo zaista imati koristi. S toga smatram za dobro da se sa akcijom u smjeru Tuzle još ne žuri dok se kod većeg broja stanovništva ne vidi zaista volja za oslobođenjem od partizana.”³

Baš u to vrijeme od ostatka razbijene DOMDO pukovnije, uz pomoć i podršku Nijemaca, u dolini Spreče, na Majevici i oko Zvornika obrazovane su na teritorijalnom principu vojne formacije, bosanski planinci, koje su u narodu nazvane zeleni kadar.⁴ Prvo su se u njih uključili bivši pripadnici DOMDO pukovnije u selima u gornjem dijelu Spreče: Prnjavor, Petrovci, Rainci, Medaš, Vukovije, Tojšići, Gračanica kod Živinica i dr. Njih je okupio Nešet Topčić, profesor iz Zvornika, koji se 1941. godine

³ Arhiv VII, fond NDH, k. 80, br. Reg. 50/5-1

⁴ Bosanski planinci su prvo bili pod komandom 1. lovačkog zdruge, a zatim u sastavu 10. posadnog zdruge. Decembra 1944. ušli su u sastav 3. gorskog zdruge (sa sjedištem u Gračanici), koji je sa 12. ustaškim zdruhom ulazio u sastav 12. ustaško-domobranske divizije čije je sjedište bilo u Brčkom

deklarisao kao ustaša. U početku ih je bilo oko osam stotina naoružanih sa jednim mitraljezom, 3 puškomitraljeza i 372 puške, a ostali su bili bez oružja.⁵ U svom izvještaju od 16. novembra po dolasku u okupiranu Tuzlu veliki Župan Župe Usora i Soli piše: *"Čim su Nijemci stigli u Tuzlu, prijavio im se Nešet Topčić radi saradnje. Tražio je municiju pa je uređeno da će im to donijeti 1. lovački zdrug u Doboju. Kako ove postrojbe nisu priznate od naših vlasti, a nazivaju se zeleni kadar potrebno je preduzeti odgovarajuće mjere da se uspostavi saradnja između naših vojnih vlasti i ovih odreda da se iste legalizuju i da im se pruži pomoć za njihovu borbu. Ima ih i ranjenih koji se po odobrenju njemačkih vlasti liječe u tuzlanskoj bolnici."*⁶

Naprijed je navedeno kako je Ibrahim Pjanić od domobranskog generala tražio pomoć u oružju i predlagao što oštrije mjere prema partizanima. Između njegovog obraćanja pomenutom generalu Čaniću i akcije Nešeta Topčića koja se odvijala baš u to vrijeme, sigurno postoji neka veza. Jedan i drugi ostatke DOMDO pukovnije reorganizuju u novu vojnu formaciju koja će sa većom prilježnošću služiti okupatoru i voditi oštriji kurs prema NOP-u. Oni više ne traže oružje za zaštitu sela od četnika, već isključivo za borbu protiv NOV i POJ. (...)

Uz podršku zelenom kadru, Nijemci su podržavali obnavljanje i jačanje i četničkih jedinica. Četnici su bili obnovili propagandu o pripajanju istočne Bosne Srbiji i najavljivali opštu mobilizaciju.

Oblasni komitet KPJ za istočnu Bosnu pratio je ovo političko previranje u jedinicama DOMDO pukovnije i među muslimanskim stanovništvom, nastojeći da

onemogući jačanje tih novih, bolje opremljenih i neprijateljski raspoloženih snaga muslimanske reakcije. Procjenjujući situaciju, Oblasni komitet KPJ za istočnu Bosnu, koji je tada djelovao iz Vlasenice, u pismu Okružnom komitetu KPJ za Trebavu i Posavinu od 26. novembra 1943. godine, između ostalog, konstatuje: „*Smatram za potrebno da vam ponovo podvučem da nam šaljete izvještaj odmah o situaciji na tom sektoru jer vjerovatno i tamo je nastala diferencijacija među Muslimanima. Tuzlanski odred poslije pada Tuzle izašao je sa četiri bataljona, nešto je bilo otpadanja, ali to je nužna diferencijacija kod Muslimana. Zelenog kadra se nalazi nešto na Medašu i u selima oko Zvornika. Zeleni kadar je zbjeo ustaša koji do pada Tuzle nisu smjeli da dižu glave. Ta diferencijacija je vjerovatno nastupila i kod vas, sigurno oko (Ibrahima n.p.) Pjanića. Potrebno je da poradite da najhitnije u samom začetku raskrinkavate te izdajice Muslimana*”⁷

Odgovor na ovo pismo, koji je sekretar Okružnog komiteta za Trebavu i Posavinu Džemal Bijedić uputio 1. 12. 1943. godine iz Gradačca, između ostalog, potvrđuje činjenicu da su snage koje su stvarale i učvršćivale zeleni kadar imale i na ovom području svoje uporište i odane izvršioce. O tome je u ovom pismu napisano sljedeće: *"Poslije napuštanja Tuzle situacija se kod nas mnogo izmijenila. Svi prikriveni neprijatelji su odmah otvoreno istupili protiv nas. Skoro sva preostala legija stupila u zeleni kadar. Pjano je pokretač i organizator zelenog kadra u srezu gračaničkom ali njegov uticaj se širi i u ovim krajevima (Gradačac*

⁵ Arhiv VII, fond NDH, k. 80, br. reg. 20/5-1.

⁶ Isto, k. 195, br. reg. 10/11a-1-2.)

⁷ Prvo oblasno savjetovanje komunista istočne Bosne, „Univerzal“, Tuzla, 1986, str. 130.

n.p.). Njegov neprijateljski stav prema NOV naročito se ispoljio poslije dolaska nekog kadrije Mehinagića iz Sarajeva. Taj kadrija mu je navodno donio poruku iz Sarajeva o držanju Muslimana i stavu Ulema – medžlisa prema NOV. Odmah su istupili sa parolom zaštite islama u redovima zelenog kadra pod vođstvom Pandže (Muhameda). Nije im bilo teško okupiti jedan dio hodža koji su sa prikrivenim neprijateljstvom gledali našu borbu. Uspjeli su da preostalu legiju i jedan dio mobilisanih privuku na svoju stranu. Mi smo odmah sazvali u Gradačcu sastanak uglednih građana i donijeli zaključak da se po svim selima održe konferencije na kojima će se objasniti šta Muslimanima donosi zeleni kadar i kakvi su izgledi onih koji rukovode zelenim kadrom. Sa konferencijom smo dosta uspjeli, ali potpun uspjeh postići ćemo tek onda kada se sa Pjanom vojnički obračunamo. Pjano održaje veze i sa popom Savom s kojim je prije izvjesnog vremena imao i sastanak. Za sada nema još vidnih znakova saradnje između zelenog kadra i četnika, ali ni ta saradnja nije isključena ukoliko dođe do akcije protiv zelenog kadra. Brza akcija to bi onemogućila jer odugovlačenje bi samo štetilo stvari. Počeli su i oni da primjenjuju iste metode kao i četnici. Oružje se na sve strane kupuje. Novac se kupi od naroda putem poreza”.⁸

Neposredno pred početak njemačke zimske ofanzive na širem prostoru Trebave i Posavine, došlo je i do sporazuma između predstavnika Trebavskog četničkog odreda i zelenog kadra o njihovoj zajedničkoj borbi protiv jedinica NOVJ. Sporazum je sklopljen 18. decembra 1943. godine u Srednjoj Željnji. Tako se, između ostalog, desilo i to da su zelenokadrovci u Gornjoj Međedi na svoje fesove stavili četničke kokarde. Kao što smo naprijed naveli, jedinice zelenog kadra su aktivno učestvovala u njemačkim zimskih

operacijama u okolini Tuzle i Gračanice. Poslije završetka zimskih operacija nastavlja se proces organizacionog sređivanja i naoružavanja jedinica zelenog kadra. Posebnom naredbom Ministarstva domobranstva NDH od 18. januara 1944. godine one su pod imenom „bosanski planinci” ušli u novoformirani 10. posadni zdrug sa sjedištem u Tuzli. Pomenutom naredbom bilo je predviđeno da se formira deset bojni ovog zdraga i to: Prva u Medašu, Druga u Živinicama, Treća u Puračiću, Četvrta u Miričini, Peta u Srebreniku, Šesta u Teočaku, Sedma u Zvorniku, Osma u Čeliću, Deveta u Gračanici i Deseća u Bosanskom Šamcu.⁹ Pošto je područje Srebrenika, Teočaka i Bosanskog Šamca u to vrijeme bilo pod kontrolom jedinica NOV i POJ, u njima tada nije došlo do formiranja jedinica zelenog kadra. Početkom 1944. godine ova neprijateljska formacija imala je oko tri hiljade ljudi pod oružjem.

U toku boravka jedinica 17. i 16. divizije (NOVJ) od kraja januara do početka marta 1944. u Posavini, na Trebavi i oko Gračanice, došlo je do raslojavanja - zelenog kadra. (...) Početkom februara Tuzlanski NOP odred dobio je zadatak od komandanta 17. divizije da orijentiše svoje jedinice ka prostoriji Gračanica – Soko - Medeđa, da razoružava pripadnike zelenog kadra i mobiliše ih u Odred i Muslimansku brigadu.

O stalnoj inicijativi jedinica NOVJ na ovom području u to vrijeme u izvještaju Velike župe Usora i Soli od 2. februara 1944, upućenom Glavaru građanske uprave u Zagrebu, pored ostalog se navodi: „*Čitavo područje kotarske oblasti u Gračanici nalazi se pod kontrolom partizana dok je samo mjesto Gračanica uvijek im u ruci kada god posegnu za njom. Naša posada koja se sastoji od mjesnih legija nije u mogućnosti uspješno se suprotstaviti neprijatelju, a kamoli preći u protivnapadaj.*

⁸ RIA Tuzla, 243/4.)

⁹ Zbornik IV, knj. 22, dok. 116, str. 442-443

*Nije mnogo bolje stanje ni na području kotarskih oblasti u Doboju i Maglaju...*¹⁰

U dosta teškoj situaciji po zelenokadrovce, njihov zapovjednik Ibrahim Pjanić, po nalogu nekih uticajnih ljudi iz Gračanice, tražio je sastanak i pregovore sa Štabom Tuzlanskog NOP odreda. To potvrđuje dio izvještaja komandanta 17. divizije NOVJ od 10. februara 1944. o situaciji na Majevici i Posavini, u kojem se kaže: „Na sektoru Lukavac - Gračanica - Srnice - Medeđa zeleni kadar je u raspadanju. Pjano je preko nekih Muslimana tražio sastanak sa Omerom Gluhićem. (Komandant Tuzlanskog NOP odreda). Ja sam sa Štabom Tuzlanskog NOP odreda imao sastanak i rekao im da, u koliko bi došlo do tog sastanka, energično zahtijevaju od Pjane razoružavanje zelenog kadra i mobilizaciju za Odred i Muslimansku brigadu, a nakon toga da se sa Pjanom postupi kao narodnim neprijateljem.”¹¹

Neutvrđenog datuma krajem februara ili početkom marta došlo je do sastanka u Sokolu u kući Jasima Begovića, na kojem su prisustvovali predstavnici Tuzlanskog NOP odreda, predstavnici zelenog kadra iz Sokola i Gračanice i nekoliko građana iz Gračanice kao zagovornici pristupanja pripadnika zelenog kadra u redove NOVJ i POJ. I pored izvjesnog kolebanja, Ibrahim Pjanić pristao je da sa svojim ljudstvom pređe u Tuzlanski NOP odred. Dogovoreno je da se ljudstvo prikupi u Sladnoj u zaseoku Omerbašići. Ali, do toga nije došlo zbog promjene vojno-političke situacije u sjeveroistočnoj Bosni koja se razvijala u korist neprijatelja. Osim toga, o ovom dogovoru bili su obaviješteni i oni ljudi u Gračanici koji su po svaku cijenu nastojali zaustaviti pristupanje Muslimana NOP-u. Ti pojedinci su bili naklonjeni politici autonomije Bosne i Hercegovine u okviru Raha i politici formiranja muslimanskih vojnih

jedinica koje će im biti potrebne u svakoj varijanti ishoda rata, a podržavali su i osnivanje ustaške jedinice u Gračanici. Za njih je svaka solucija izgledala bolje od pristupanja Muslimana NOP-u. Zato su i preduzeli sve mjere da osujete postignuti dogovor i Pjanića, koji je inače bio kolebljiv, zadrže na svojoj strani.

Politička previranja među muslimanskim stanovništvom na ovom terenu pratio je Oblasni komitet KPJ za istočnu Bosnu. Na Oblasnom savjetovanju KPJ za istočnu Bosnu, održanom u Bijeljini 29. februara 1944. godine, u svom referatu Cvijetin Mijatović je rekao: „Ako budemo pravilno radili, možemo u najskorije vrijeme likvidirati vojnički i politički sa zelenim kadrom. U pojedinim krajevima već smo postigli izvjesne uspjehe. Zahvaljujući akcijama vojvodanskih jedinica i političkom radu kako drugova iz tih jedinica, tako i drugova sa terena oko Gračanice, zeleni kadar je, može se reći likvidiran.”¹² Iako su se ove ocjene zasnivale na stvarnim činjenicama, a posebno na pokušaju Ibrahima Pjanića da se približi i eventualno pređe NOP-u, zeleni kadar ipak nije niti će do kraja rata biti potpuno likvidiran na ovom području. Naprotiv, proustaške snage podsticane od reakcionarnih muslimanskih krugova uzimale su sve više maha. Postepeno su počele političke i druge pripreme preformiranja Pjanićeve zelenokadrovske formacije u ustašku bojnu. Tome su pogodovali i događaji koji su ubrzo uslijedili.

Za vrijeme odsustva jedinica NOV i POJ, od aprila do avgusta 1944. godine, vojno-politička situacija u gračaničkom kraju znatno se izmijenila i to na štetu NOP-a. Kvislinške vojne formacije su udvostručile, a negdje i utrostručile svoje brojno stanje, prisilno

¹⁰ RIA Tuzla, 2810

¹¹ Zbornik IV, knj. 22. dok. 198-199

¹² Prvo oblasno savjetovanje komunista istočne Bosne 1944. „Univerzal” Tuzla, 1966, str. 145.

om mobilizacijom i primjenom terora i drugih oblika pritisaka. Mobilizacijom su obuhvatili i mladiće od 17-18 godina, rođene 1926. i 1927. godine. Rekrutovanje više nije vršeno centralizovano nego se svaka jedinica popunjavala sa terena na kojem je izvodila operacije. Civilna vlast NDH se skoro raspala, pa su vojni komandanti imali stvarnu izvršnu vlast.

U gračaničkom kraju posebno, dolazi do brojnog jačanja jedinica zelenog kadra. Pošto su raniji oficiri DOMDO pukovnije, koji su bili brana ustaškom uticaju, otišli u jedinice NOVJ ili, poslije ubistva Adema Alića, napustili Gračanicu, prevagu na ovom području dobili su komandanti malih sposobnosti, a velikih apetita i ambicija. Među njima se sve više isticao Ibrahim Pjanić, zelenokadrovski komandant u rejonu Soko Dobarovci. Ohrabren dolaskom esesovaca i podstaknut od ustaša koji su ga, znajući za njegove ambicije, pozvali u Zagreb i svečano mu dodijelili čin satnika i zvanje Pavelićevog viteza, on tokom aprila i maja 1944. godine preobrazuje svoj bataljon zelenog kadra u ustašku jedinicu i tako postepeno, formira 25. ustašku bojnu od oko 500 naoružanih ustaša. U svoju bojnu mobilise mladiće iz muslimanskih sela sjeverno od Gračаницe. U zapovjedništvu 25. ustaške bojne bili su: Čašif Bojić, Sulejman Toromanović i Jusuf Dozić iz Kozluka kao taborimam. Na nižim komandnim dužnostima bili su bivši proustaški orijentisani legionari: Mešanović, Ibrić, Skopljak i Klokić.

U isto vrijeme formirane su 14, 23. i 26. ustaška bojna, koje su ušle u sastav 12. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga. Taj zdruh je operativno pokrivao područje donjeg toka Bosne.

U gradu Gračanici ostala je 9. bojna zelenog kadra, koja uz 5. bojnu iz rejona Miričina - Dobošnica i 3. bojnu iz rejona Puračić - Devetak čini glavnu snagu 10. posadnog zdruga, tj. zelenog kadra u ovom kraju. U to vrijeme

u 9. bojni zelenog kadra bilo je oko 1100, u Petoj bojni oko 300, a u Trećoj bojni oko 350 vojnika. Među pripadnicima zelenokadrovskih jedinica i dalje je nastavljen proces diferencijacije. Dok su jedni bili na proustaškim pozicijama i u partizanima vidjeli glavnog protivnika, drugi su se još kolebali i nastojali da ostanu neutralni. To je zavisilo od ponašanja pojedinih jedinica u borbama protiv snaga NOV i POJ u ranijem periodu, zatim od političke orijentacije njihovih starješina kao i od uticaja snaga NOP-a na sastav ovih jedinica (Sastav je bio vrlo heterogen, većinu su činili ljudi sa sela).

Za razliku od dobrog dijela pripadnika 3. bojne, koji su se pod komandom narednika Saita Baftića isticali u borbama protiv partizana još od jeseni 1941. godine, mnogi pripadnici 5. 19. bojne nisu bili voljni da stupaju u borbu sa jedinicama NOV i POJ. Zato su često pri pojavi partizana napuštali svoje položaje, skrivali se i bježali.

Kad su uspjeli da formiraju 25. ustašku bojnu i za njenog zapovjednika postave Ibrahima Pjanića, ustaše su nastojale da u Gračanici učvrste svoju vlast i uticaj. S tim ciljem u grad su ponovo došli Ratko i Vlado Gadža i pokušali da ojačaju ustaški logor i tabor. U tome nisu uspjeli, jer se niko od građana nije htio da prihvati funkciju u ustaškoj organizaciji. (...)

Zbog svog položaja Gračanica je kao košnica bila nabijena neprijateljskim jedinicama koje su nastojale da u svoje redove mobilisu što više ljudi. Zato je vrlo teško bilo opstati van vojnih formacija, odnosno izbjeći mobilizaciju u neprijateljsku vojsku. Izuzev malog broja ljudi koji su bili u javnoj službi i upravnoj vlasti, svi ostali su morali biti na spiskovima vojnih formacija. Građani su se zbog toga opredjeljivali za manje zlo, upisivali se u zeleni kadar i ostajali kod svojih kuća uz obavezu stražarenja na okolnim položajima ili objektima u gradu. (...).